Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.

Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 South Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXVI. Cena lista je $6.00 Entered as second-class matter January 16, 1923, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO 23, ILL., TOREK, 22. AVGUSTA (AUGUST 22), 1944 Subscription $6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 164

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Revolucija izbruhnila v Parizu! Rusi prekoračili Vislo pod Varšavo

Ostanki sedme nemške armade dobivajo strahovite udarce na ozemlju v bližini Pariza. Američani ujeli čez osem tisoč sovražnikov. Marseille in Toulon izolirana.—Brazilske čete v akciji proti Nemcem na italijanski fronti.—Rusi prebili nemško bojno črto v centralni Latviji v prodiranju proti Rigi. Berlin naznanil obnovo ruske ofenzive v Rumuniji.—Japonska letalska sila pobegnila z otoka Halmahera

LONDON, 21. avg.—Pariz, glavno mesto Francije, je v plamenih revolte proti okupatorju. Nemci so proglasili vojno stanje in zagrozili, da uničijo mesto, ako partizani ne prenehajo z revolucijo.

Radio v Alžeru je poročal, da se mesto Toulouse v južni Franciji že od včeraj nahaja v rokah partizanov in da zdaj bojt med njimi in Nemci divjajo na obronkih mesta.

LONDON, 21. avg.—Poročila iz Nemčije pravijo, da so ruske armade prekoračile reko Visio na treh krajih pod Varšavo. Eno mostišče so napravile 59 milj južno od Varšave, drugo 35 milj in tretje 115 milj.

Zavezniški stan v Franciji, 21. avg.—Ostanki nemške sedme armade dobivajo strahovite udarce na ozemlju med Falaisom in reko Seine. Vsi poskusi, da se izmotajo iz pasti, so se izjalovili.

Američani so ujeli 8852 sovražnikov v zadnjih dveh dneh. Tisočem Nemcev preti zdaj smrt ali ujetje. Ameriške, britske in kanadske čete so za petami nemških vojaških enot, ki beže proti reki Seine. Zavezniška bojna letala podpirajo operacije sile na kopnem z bombardiranjem Nemcev, ki beže po cestah ob tej reki.

Rim, 21. avg. — Oddelki sedme zavezniške armade v južni Franciji so prekoračili reko Durance v več krajih in dospeli v bližino Aix-en-Provence. Marseille, veliko pristaniščno mesto, in Toulon, mornarična baza, sta izolirana.

Francoske čete sedme armade so obkrožile Toulon po silnem bombardiranju z morja in iz zraka vojaških objektov v bližini mornarične baze.

Aix-en-Provence je križišče važnih cest med Marseillem in Pertuisom. Te vodijo v doline ob reki Rhone. Zavezniški stan ni razkril krajev, kjer so oddelki prekoračili reko Durance, ki se izteka v reko Rhone.

Zavezniški stan poroča, da so se generali Jacob L. Devers, Ira C. Eaker in John K. Cannon sestali na ozemlju, ki so ga okupirale ameriške in britske čete. Sedma armada je v zadnjih petih dneh ujela čez 12,000 sovražnikov.

London, 21. avg.—Ameriški letalci so se dvignili s svojih baz v Italiji in napadli čistilnice olja v poljski Šleziji in Slovakiji, mesta v južnozapadni Nemčiji, Szolnod in Szeged, Ogrska. Napada se je udeležilo čez tisoč bojnih letal. Bombe so porušile več objektov in zanetile požare.

Rim, 21. avg.—Čete pete ameriške armade so prodrle tri milje daleč v sektorju italijanske fronte ob Jadranskem morju in zasedle Mondolfo, naselbino na severni strani reke Cesane, kakor tudi Castelvecchio, štiri milje južnozapadno. Zdaj prodirajo proti San Coutanzu.

Uradno naznanilo pravi, da je brazilska ekspedicijska sila postala del pete zavezniške armade. Poveljnik te je general Joao Batista de Mascarenhas. Naznanilo je prvo razkritje, da so brazilske čete v akciji proti Nemcem na italijanski fronti.

London, 21. avg.—Rusi so prebili nemško bojno črto v centralni Latviji v prodiranju proti Rigi, glavnemu mestu. Moskva poroča, da so Nemci uprizorili dvajset napadov na pozicije ruske sile, a so bili vrženi nazaj z velikimi izgubami. V Latviji in Estoniji se nahaja nemška armada okrog 200,000 vojakov.

Tri nemške divizije pri Sandomierzu, vojaški trdnjavi ob reki Višli, ki je padla zadnji petek, so bile uničene. Rusi so ujeli 15,000 sovražnikov na tej fronti.

Radio Berlin je naznanil obnovo ruske ofenzive na severni in južni strani Jasija, Rumunija. Sovjetske kolone napadajo nemške pozicije pri Tiraspolu in Tighini in na obeh straneh reke Dnjester, severozapadno od Odese.

Priprave za bitke za posest Varšave so v teku. Enote ruske armade so konsolidirale svoje pozicije v bližini Prage, predmestja poljske prestolnice, po okupaciji več naselbin. Imena teh Moskva ne omenja.

Zavezniški stan na Pacifiku, 21. avg.—Japonska letalska sila se je umaknila z otoka Halmahera, poroča general Douglas MacArthur.

Ta otok leži 200 milj zapadno od Nove Gvineje in 300 milj južno od Filipinov.

Čungking, Kitajska, 21. avg.—Ameriški bombnik motela Liberator je napadel in potopil japonsko križarko v bližini kitajskega obrežja na vzhodni strani Hongkonga, se glasi poročilo iz glavnega stana generala Stilwella, poveljnika ameriškega letalskega zbora na Kitajskem.

Partizanski letalci v akciji

Podpiranje operacij Titove armade

Rim, 21. avg.—Partizanski letalci so šli v prvo akcijo, v kateri so podpirali operacije enot jugoslovanske osvobodilne armade, katere poveljnik je maršal Tito. To je naznanil glavni stan letalske sile na Balkanu.

Partizanski letalci operirajo bojna letala modela Spitfires. Ta nosijo partizanske znake. Partizane so izvežbali za operacije Angleži v Rimu. Partizanski letalci so spremljali angleška bojna letala, ki so metala bombe na cesto v bližini Splita, jugoslovanske luke.

Letalci so člani jugoslovanskega letalskega zbora. Letala, katere pilotirajo, imajo rdeče zvezde in barve zastave svobodne Jugoslavije.

Vodja nemških zarotnikov aretiran

London, 21. avg.—Uradna nacijska časniška agentura DNB poroča, da je bil Karl Goerdeler, vodja zarotnikov, ki so nameravali umoriti Hitlerja in strmoglaviti nacijski režim, aretiran. Goerdeler je bil župan v Leipzigu. Heinrich Himmler, načelnik Gestapa, nacijske tajne policije, je razpisal nagrado $400,000 za prijetje Goerdelerja. Slednji se je skrival po ponesrečenem napadu na Hitlerja.

Nelson bo obiskal Kitajsko

Večja pomoč kitajski armadi

Washington, D. C., 21. avg.—Predsednik Roosevelt je naznanil, da bosta Donald M. Nelson, načelnik odbora za vojno produkcijo, in general Patrick J. Hurley odpotovala na Kitajsko kot njegova osebna odposlanca. Naznanilo je sledilo poročilu, da je Charles E. Wilson, podnačelnik odbora za vojno produkcijo, dobil navodila glede povečanja produkcije gotove vojaške opreme, ki bo poslana kitajski armadi. Wilson bo izvrševal Nelsonove posle v odsotnosti.

Nelson in Hurley se bosta sestala z generalom Kaišekom, vrhovnim poveljnikom kitajske oborožene sile, v Čungkingu. Roosevelt je dejal, da bo Hurley razpravljal o problemih zalaganja kitajske armade z ameriškim orožjem, Nelson pa o ekonomskih problemih. Na Kitajskem bosta ostala več mesecev.

Nelson in Hurley sta se oglasila v Beli hiši in konferirala z Rooseveltom pred objavo naznanila, da bosta odpotovala na Kitajsko. Hurley je republikanec in bil je vojni tajnik v Hoovrovem kabinetu. Kot posebni Rooseveltov odposlanec je Hurley obiskal Avstralijo, Srednji vzhod in Rusijo.

Nemške čete se umaknile iz obmejnih krajev

Port Bou, Španija, 21. avg.—Nemško poveljstvo je odredilo umik vojaških čet iz francoskih krajev v bližini španske meje. Masna evakuacija se je pričela zadnji četrtek. S francoske strani meje so se slišale silne eksplozije, ko so Nemci uničevali vojaške naprave.

Goering pod policijskim nadzorstvom

London, 21. avg.—Poročilo iz Stockholma, Švedska, pravi, da sta bila nemški državni maršal Goering in njegova žena aretirana. Oba sta pod policijskim nadzorstvom.

RAZGOVORI MED PREDSTAVNIKI TREH VELESIL

Sporazum o ustanovitvi svetovne organizacije

VPRAŠANJE ZAŠČITE MIRU

Washington, D. C., 21. avg.—Danes se je pričela konferenca reprezentantov Amerike, Velike Britanije in sovjetske Rusije o načrtih ustanovitve mednarodne organizacije, ki naj bi vzdrževala in ščitila mir po zaključenju sedanje vojne in preprečila agresije v bodočnosti. Doznava se, da se predstavniki Velike Britanije in Rusije strinjajo z načrti predsednika Roosevelta in državnega tajnika Cordella Hulla.

Načelnik ameriške delegacije je Edward R. Stettinius, državni podtajnik, britske Alexander Cadogan, zunanji podminister, ruske pa Andrej A. Gromjko, poslanik v Washingtonu. Slednji se je včeraj vrnil v Washington iz Moskve, kjer je imel važna posvetovanja s sovjetskimi voditelji. Z njim so dospeli vojaški in mornarični častniki ter pet uradnikov komisarijata za zunanje zadeve.

Amerika, Velika Britanija in Rusija bodo vzele v pretres predložene načrte. Pozneje bodo imeli predstavniki Amerike in Velike Britanije separatne razgovore z reprezentanti Kitajske. Rusija se jih ne bo udeležila, ker ni v vojni z Japonsko.

Trdi se, da so sovjeti za ustanovitev mednarodne letalske sile pod kontrolo svetovne organizacije, ki naj bi bila dovolj močna, da bi lahko takoj nastopila proti potencialnemu agresorju.

Na tej konferenci se ne bodo vršile diskuzije o okupaciji in razorožitvi Nemčije. To vprašanje pride v ospredje pozneje. Velesile bodo predlagale ustanovitev svetovne skupščine, v kateri bodo imele vse države, male in velike, predstavništvo, kakor tudi o formiranju svetovnega razsodišča z oblastjo poseganja in izravnave sporov, ki se pojavijo.

Načelniki delegacij treh velesil so prepričani, da bo konferenca uspešna. Cadogan in Gromjko sta izjavila, da se v načelu strinjata z načrti, ki sta jih sestavila Roosevelt in Hull.

Preiskava aktivnosti odbora CIO

Zaslišanje pred člani kongresnih odsekov

Washington, D. C., 21. avg.—Priprave za preiskavo aktivnosti odbora za politično akcijo Kongresa industrijskih organizacij so v teku. Načelnik tega odbora je Sidney Hillman, predsednik unije Amalgamated Clothing Workers.

Kongresnik Henderson, demokrat iz Nove Mehike in načelnik odseka, v čigar področje spada preiskava trošenja denarja za volilne kampanje, je naznanil, da bodo kongresniki dobili priliko za predložitev pritožb proti odboru CIO. Zaslišanje se prične prihodnji teden.

Henderson je dejal, da bosta pozvana pred člane njegovega Hillman in C. B. Baldwin, podnačelnik odbora CIO.

Pododsek Diesovega odseka bo tudi pozval Hillmana k zaslišanju. Načelnik pododseka je kongresnik Starnes, demokrat iz Alabame, ki je bil poražen pri primarnih volitvah. On je nedavno izjavil, da je Hillmanov odbor potrošil velike vsote denarja za njegov poraz.

Kongresnik Dies je izrekel obdolžitev, da ima Hillman zveze z nekaterimi uradniki v vladnih departmentih. On trdi, da je zbral evidenco, da so ti kršili provizije Hatchevega zakona.

Razgovori med Bolgarijo in Rusijo

Zunanji minister bo govoril v parlamentu

Ankara, Turčija, 21. avg.—Poročilo iz zanesljivih virov omenja razgovore med Bolgarijo in Rusijo glede umika Bolgarije iz vojne.

Ivan Bagrijanov, predsednik bolgarske vlade, je konferiral z ruskim poslanikom v Sofiji. Bolgarija in Rusija nista pretrgali diplomatičnih odnošajev, čeprav je Bolgarija zaveznica nacijske Nemčije v tej vojni.

Druga vest pravi, da bo bolgarski zunanji minister govoril v parlamentu. Možnost je, da bo podal izjavo o reviziji stališča Bolgarije. Zadnji četrtek je govoril pred poslanci premier Bagrijanov in apeliral za umik Bolgarije iz vojne.

Akcija na tej fronti je tudi potrebna.

Domače vesti

Pozdravi

Chicago.—S konvencije ABZ iz Rock Springsa, Wyo., pošiljajo pozdrave uredništvu Prosvete in osebju v gl. uradu jednote Anton Zganjar, John Ocepek in Katherine Krainz (člani SNPJ), iz Forest Cityja pa Milka Kress.

Popravek

Osage, W. Va.—V Prosveti z dne 9. avg. je bilo poročano, da je tukaj umrl Frank Sajko. Pravilno bi se moralo glasiti Andrej Sajko.

Iz Clevelanda

Cleveland. — V četrtek, 17. avg., je naglo umrla Anna Zupančič, roj. Paucek, stara 72 let in doma iz fare Prečne pri Novem mestu. V Ameriko je prišla l. 1905 in se naselila v Indianapolisu, Ind., l. 1925 pa se je z družino preselila v clevelandsko predmestje Euclid. Bila je članica društva 129 SNPJ in KSKJ. Zapušča moža, dva sinova in tri hčere, v starem kraju pa dva brata in sestro.—V nedeljo, 27. avg., obišče Cleveland skupina slovenskih fantov iz Primorja, ki se nahajajo v taborišču za vojne ujetnike Camp La Carne pri Camp Perryju, O. Njih središče bo Slovenski delavski dom na Waterloo rd. Dopust jim je pri poveljniku izposloval Anton Ipavec, ki jih je nedavno obiskal.—V Franciji je bil 8. jul. lahko ranjen Pfc. George Končar ml. Ranjen je bil od šrapnela v ramo in roko, kot se glasi poročilo vojnega departmenta, ki ga je prejela družina George Končar. — Na italijanski fronti je bil dvakrat ranjen, prvič 10. in drugič 29. jun., Pfc. Edward Wess, sin družine L. R. Wess iz Euclida.—V skupini sedmih Clevelandčanov, ki so bili težko ranjeni na evropskih bojiščih in pripeljani z letalom v Ameriko in Cleveland, da se zdravijo v Crile General Hospitalu v Parmi, O., je tudi saržent John J. Hace, sin družine John Hace. On je dobil kroglo v vrat v boju pri Cisterni, Italija.

Smrt v New Yorku

Brooklyn, N. Y.—V petek, 18. avg., je v bolnišnici Bushwick po dolgi bolezni umrla Valentina Dolar, stara 67 let. Rojena je bila v Domžalah, podomače Rudolfova in v Ameriko je prišla l. 1911. Tukaj zapušča sina, tri hčere in brata, v starem kraju pa več sester.

Padla v vojni

Ely, Minn.—Družina Frank Benko je prejela obvestilo od vojnega departmenta, da je bil ubit na bojišču njih sin Matt. Enako obvestilo je prejel tudi John Tomsich, da je v vojni padel njegov sin Anton.

Dewey za razorožitev Nemčije

Willkie povabljen na konferenco

Albany, N. Y., 21 avg.—Governer Thomas E. Dewey, predsedniški kandidat republikanske stranke, in John F. Dulles, njegov svetovalec o zunanjih zadevah, sta orisala svoje načrte in predloge za preprečenje tretje svetovne vojne. Oba sta se izrekla za popolno in trajno razorožitev Nemčije in Japonske in konec politike ravnotežja v Evropi, ki povzroča krvave konflikte.

Načrti bodo predloženi reprezentantom Amerike, Velike Britanije in sovjetske Rusije, ki so se danes sestali na konferenci v Washingtonu, v svrho diskuzije. Dewey je naznanil, da je povabil Wendella Willkieja, predsedniškega kandidata republikanske stranke pred štirimi leti, na konferenco. Danes se bosta sestala v New Yorku Willkie in Dulles.

Deweyjevo naznanilo je dokaz, da hoče dobiti Willkieja na svojo stran. Newyorški governer je na sestanku s časnikarji priznal, da mir Amerike zavisi od miru v Evropi. To je bila klofuta zagovornikom izolacije Amerike, ki imajo velik vpliv v republikanski stranki.

BITKE MED NEMCI IN FRANCOZI V PARIZU

Francoski partizani in gerilci zasedli Vichy

DE GAULLE V CHERBOURGU

London, 21. avg.—Krvave bitke med Nemci in Francozi divjajo v Parizu, proti kateremu prodirajo zavezniške armade. Poročilo pravi, da je armada francoskih rodoljubov v akciji. Enote te so navezale stike z ameriškimi četami, ki so udrle v pariška predmestja.

Nacijske vojaške avtoritete so oklicale obsedno stanje v francoski prestolnici. Vsa gledališča, klubi, restavracije in drugi javni prostori so zaprti. Naciji so tudi prepovedali zbiranje ljudi na cestah in zapretili, da bo vsak, ki bi kršil prepoved, ustreljen.

Kje se nahaja maršal Petain, načelnik francoske države, je zagonetka. List Daily Mail je dobil poročilo, da čaka v Pavillon de Sevignu in da bo prepustil oblast onim, ki bodo reprezentirali novo Francijo.

Radijsko poročilo iz Brazzavilla pravi, da francoski gerilci in partizani kontrolirajo Vichy. To dostavlja, da so se gestapovci umaknili iz Vichyja in Pariza v Nantes. Vse pirenejsko ozemlje v južnozapadni Franciji od Atlantika do Sredozemskega morja je pod kontrolo partizanov.

General Pierre Koenig, poveljnik francoskih notranjih sil, je naznanil, da so partizani zasedli osem provinc. V tednu, ki se je končal 19. avgusta, so partizani ubili, ranili in ujeli čez štiri tisoč Nemcev.

Cherbourg, Francija, 21. avg.—General Charles de Gaulle, predsednik francoskega narodnega odbora, je dospel sem iz Alžira. V svojem govoru pred veliko množico, ki se je zbrala pred mestno hišo, je dejal, "da smo vsi združeni v naporih za osvoboditev Francije. Pot preko Kalvarije, najbolj trnjeva pot v zgodovini dežele, bo kmalu končana in Francija se bo ponovno dvignila."

General De Gaulle se je oglasil v glavnem stanu generala Eisenhowerja, vrhovnega poveljnika zavezniške sile v Evropi, in konferiral z njim.

Admiral Kimmel pobija obdolžitve

Washington, D. C., 21. avg.—Admiral Husband E. Kimmel, ki je bil odstavljen kot poveljnik ameriške bojne mornarice na Pacifiku po japonskem napadu na Pearl Harbor, je zavrnil obdolžitve senatorja Trumana, podpredsedniškega kandidata demokratske stranke. Truman je dejal, da Kimmel ni hotel kooperirati z generalom W. C. Shortom, poveljnikom ameriške sile na Havajskih otokih, in da je bil to vzrok katastrofe. Kimmel pravi, da bo ameriško ljudstvo presenečeno, ko bodo vsa dejstva razkrita.

Vodja revolte v Iraku obešen

Bagdad, 21. avg.—Kamil Sahib, eden izmed voditeljev revolte v Iraku v maju l. 1941, je bil obešen. Obsodbo je izreklo vojaško sodišče. To je obsodilo tudi tri ministre v vladi premierja Rashida Alija, ki je podžigal revolto, v zapor.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT
GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicaga) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in okolico Cook Co., $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $8.00.
Susbcription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cook County $7.50 per year, foreign countries $9.00 per year.
Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštnino.
Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik z listom:
PROSVETA
2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Datum v oklepaju na primer (August 31, 1944), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Washingtonska konferenca

Včeraj se je v Washingtonu, D. C., pričela "neoficielna" ali posvetovalna konferenca zastopnikov Amerike, Anglije in Rusije, ki naj izdela osnutek za novo mednarodno organizacijo za ohrano svetovnega miru. Tej konferenci bo sledila druga med Ameriko, Anglijo in Kitajsko, ker Rusija ni hotela pristati na skupno zborovanje zastopnikov vseh štirih velesil, kajti neče postaviti v nevarnost svojih odnošajev ali nevtralnosti z Japonsko.

Ta konferenca je torej najvažnejša od vseh dosedanjih zavezniških posvetovanj, kajti položila bo temeljno strukturo novi Ligi narodov, ali kakor se bo ta organizacija že imenovala. Na podlagi izjave ameriškega državnega tajnika Hulla se bo pozneje, v jeseni vršila konferenca vseh Združenih narodov v isti namen.

Sedanji sestanek je torej nekakšna pripravljalna konferenca vseh treh, štirih velesil, ki naj izgladi diference in sestavi enoten načrt za bodoči mir. Ta načrt bo potem predložen skupni konferenci Združenih narodov, na kateri bodo tudi zastopniki malih narodov lahko povedali svoje mišljenje. Koliko bodo njih besede upoštevane, je seveda drugo vprašanje, kajti tudi širšo konferenco bodo dominirale velesile.

Javnost je do danes skoraj v popolni temi z ozirom na načrte za povojni mir, ki jih že dalj časa kujejo za kulisami v Washingtonu, Londonu in Moskvi. Iz Churchillovega govora, ki ga je imel pred parlamentom v začetku junija, je bilo razvidno, da kujejo nekako "sveto alianco" štirih velesil. Ker je proti taki zvezi v Ameriki, kakor tudi v Angliji nastala velika kritika, je predsednik Roosevelt par tednov pozneje, 15. junija, podal kratko izjavo, v kateri je dejal, da je ameriška vlada za ustanovitev širše svetovne zveze, v kateri bi imele nekaj besede tudi manjše sile. Dejal je, naj bi v vrhovnem svetu nove svetovne organizacije poleg štirih velesil imelo sedeže tudi "primerno število drugih narodov."

Še bolj misteriozno vlogo v zvezi s tem vprašanjem igra ruska vlada. Do zadnjih dni svetovna javnost sploh ni slišala ene same besede, kakšno svetovno organizacijo si zamišlja. Šele zadnje dni je prišlo toliko na dan, da si Moskva zamišlja nekako dvotirno svetovno organizacijo. Poleg nekakšne Lige narodov naj bi zmagovite velesile ustanovile separatno mednarodno zračno silo, ki bi igrala vlogo nekakšnega mednarodnega policaja za ohranitev svetovnega miru.

To je vse, kar je javnosti znano o načrtih Washingtona, Londona in Moskve. Znano je sicer tudi to, da se vse tri velesile—Kitajska je le peto kolo, nekak reven sorodnik—ogrevajo za razdelitev sveta v "sfere vpliva."

Kot čitamo, bi Rusija po tem načrtu dominirala vzhodno in centralno Evropo z Balkanom vred; v Mali Aziji bi si delila "sfero vpliva" z Anglijo (in Ameriko, kajti tam je olje . . .), na Daljnem Vzhodu pa s Kitajsko in Ameriko. Anglija bi dominirala zapadno Evropo, Sredozemlje, Afriko in seveda svoj imperij, Amerika pa zapadno hemisfero in ves Pacifik.

Nam ni znano, koliko daleč je ta načrt že realnost, dasi še tajna. Vsaj vsa politika teh treh velesil kaže, da vlada med njimi tak sporazum. In do tega sporazuma je najbrže prišlo na teheranski konferenci, ki se ni pečala samo z zadevami vojaške strategije, marveč tudi z gospodarsko-političnimi vprašanji—s "sferami vpliva."

Veledržavniki teh stvari seveda niso objavili, ker taki sporazumi so državna tajnost, ki pa dobiva konkretne oblike v zunanjih smernicah. In vidnih znakov je že dovolj, ki pokazujejo, da med Washingtonom, Londonom in Moskvo obstoji tak sporazum.

Vidno je na primer dovolj, da bo Rusija dominirala velik del Evrope in da sta se s tem dejstvom sprijaznili vladi Anglije in Amerike. Koliko bo to dobro ali slabo za Evropo, je drugo vprašanje.

Lahko rečemo to, da je tak aranžma bolji kot pa na primer vzpostavitev predvojnega statusa, ki je iz sebe bruhal le reakcijo, gospodarski kaos in fašizem. Toda, da je to solucija evropskega problema, je zelo dvomljivo. Po našem mnenju bi bila edina pametna in dalekovidna solucija evropskega problema: položitev temelja za ustanovitev Združenih držav Evrope. Njena razdelitev na sfere vpliva, v tem primeru med Rusijo in Anglijo, tega problema ne bo rešila.

Možnost je seveda, da se bodo kulturne in politične diference med Rusijo in evropskimi narodi, ki bodo pod njenim vplivom ali celo dominacijo, toliko izenačile, da se tudi organsko priključijo Sovjetski zvezi. Ampak danes bi taka spojitev ne bila nobena solucija, kajti razlike med Rusijo in Evropo so prevelike in zgodovinsko ozadje obeh popolnoma drugačno. Na primer demokratične težnje so med evropskimi narodi zelo razvite in mnogokje globoko ukoreninjene, medtem ko ruski narodi demokracije še nikdar poznali niso.

Dokler torej ne bo premosten ta prepad, kar pomeni, da se bo Rusija morala učiti od Evropcev, ti pa od Rusov, bi bila vsaka odprta dominacija ali celo pod raznimi pretvezami in komunističnimi manevri posiljena priključitev večjih delov Evrope Sovjetski zvezi prej velika nesreča kot blagoslov. Čas, demokratična usmerjenost ter dobro sosedstvo pa marsikaj ublažijo in spojijo.

Kar se torej Rusije tiče, ji je visoka zavezniška politika, lastna in zunanja, odredila izredno važno vlogo v velikem delu povojne Evrope. Kot najmočnejša sila na obeh kontinentih, ako ne na svetu, se ji podložni narodi ne bodo mogli upirati, če bo skušala nastopati arogantno ali celo imperialistično. Ampak s tako taktiko jih ne bo priklenila nase, kakor tudi ne s kako machiavelsko (jezuitično) politiko, v kateri se je Moskva izkazala pod Stalinom kot največji mojster. Nase jih bo priklenila le, ako bo nastopala demokratično in imela v vidiku le interese delovnih mas.

Glasovi iz naselbin

PAPIRNICE ZOPET OBRATUJEJO

Monroe, Mich.—Tukajšnje papirnice so pričele zopet obratovati s polno paro. Na seji so sklenili, da delavec lahko dela toliko ur na dan kot sam hoče. Družba je pristala na unijske zahtevo, da plača asesment za delavce v primeru bolezni ali poškodb. Asesment za vsakega delavca znaša $1.71 na mesec. Prav tako mora družba plačati za bolnišnico. Seveda, to velja le za poškodbe, ki jih dobi delavec v tovarni.

Vodstvo tovarne je odobrilo tudi razne druge unijske zahteve. Glede plačanih praznikov kot ob božiču ali novem letu, je pa unija svojo zahtevo umaknila.

Frank Kroll.

PISMO VOJNEGA UJETNIKA

East Pittsburgh, Pa.—Dne 10. julija t. l. sem prejel pismo od mojega nečaka, ki je bil l. 1941 poklican k vojakom v Italiji. V Italiji je služil vojake leto dni, nato pa je bil poslan na fronto v Afriko, kjer pa so ga ujeli ameriški vojaki. On je sin mojega brata, doma iz Reke. Piše se Tone Stambul. Sedaj se nahaja v ujetništvu v South Dakoti.

Piše mi: V Ameriki sem 15 mesecev, a ne vem za nobenega soseda ali prijatelja, ki bi se nahajal v tej deželi. Vedel sem, da imam nekje strica, toda nisem vedel za naslov. Potem pa sem pisal svojim staršem in vprašal za vaš naslov. Čakati sem moral 10 mesecev, preden sem prejel pismo od doma. Prejel sem ga 6. julija in prav tako vaš naslov. Od doma so mi pisali, da so živi in zdravi, toda njih trpljenje je zelo veliko.

Dragi stric. Od srca vam želim zdravja, kakor tudi vaši družini. Jaz sem zdrav in sedaj delam za vlado Združenih držav. Delam v municijski tovarni. Rajši delam, kot pa da bi bil zaprt v jetnišnici. Sedaj imam precej prostosti in grem lahko v kino ali pa kam drugam. Na moji obleki pa imam prišit velik znak P. W., da se ga vidi lahko dve milji daleč. Res da sem prost, toda navzlic temu pod zelo strogo kontrolo. Dragi stric, zelo rad bi vas videl. Prosim, da mi takoj odgovorite, ako prejmete to pismo. Zelo bi cenil, če bi mi pisal kateri prijatelj ali znanec. Zvedel bi tudi rad za naslov kakšne vojne jetnišnice v vaši bližini, kajti mogoče bi se dalo kako aranžirati, da bi bil premeščen v vašo bližino. Tu sem tako osamljen od vsega sveta, kajti v jetništvu sem s samimi Nemci in Italijani.

Dragi stric. Prihodnjič vam bom pisal več. Kadar pomislim na preteklost, me zgrabi groza. Prejmite iskrene pozdrave od vašega Toneta.

Ako bi kateri želel pisati mojemu nečaku, mu naj piše na sledeči naslov: Crpl. Anthony Stambul, 69th Italian AM Co., B. H. O. D. Black Hills, Igloo Camp, So. Dakota.

John Stambul, 629.

RAZNA POROČILA

Herminie, Pa.—Že pred časom sem poročal, da sem se 28. maja t. l. udeležil Vseslovanskega konkresa v Pittsburghu. Po tistem sem se udeležil tudi nekaj sej komiteja, ki zboruje v hotelu Fort Pitt. Mimogrede naj omenim, da mi je članstvo društva št. 87 dalo dovoljenje, da se tudi udeležim druge konvencije Vseslovanskega kongresa, ki se bo vršila 23. in 24. septembra v Pittsburghu.

Dne 10. avgusta pa sem se udeležil odborove seje omenjene organizacije, na kateri se je precej debatiralo, kje se naj vrši druga konvencija Vseslovanskega kongresa, v dvorani Soldier and Memorial, ali kje drugje. Vse tako izgleda, da se gotovi krogi boje Slovanov. Na dotični seji se je povdarjalo, da bi radi nekateri Slovane zapostavljali, da smo dobrodošli samo tedaj, kadar je treba žrtev, drugače nas pa odrivajo. Iz poročil odbornikov Vseslovanskega kongresa sklepam, da se bo udeležilo druge konvencije ogromno število ljudi. Prišli bodo iz vseh krajev in držav. Neki odbornik je povedal, da je dejal mestnim odbornikom, da bo prinesel Vseslovanski kongres mestu Pittsburghu nad 1 milijon dohodkov. Torej, to že nekaj pomeni. Ako pa jim ni prav, da se vrši kongres v Pittsburghu, potem bi se lahko vršil kje drugje, kajti vsako mesto bi z veseljem pozdravilo konvencijo, katera bo prinesla toliko dohodkov.

Veliki biznismani se nič ne navdušujejo za Roosevelta, temveč skoro vsi za Deweyja. Ko je bil Dewey v Pittsburghu, so mu priredili velikanske ovacije. Trgovci in kapitalisti v splošnem so proti predsedniku Rooseveltu zato, ker se baje vtika v njih posle.

Pred nekaj tedni sem zapazil v izložbi knjigo, ki jo je spisal pisatelj portugalske narodnosti, katerega osebno poznam in je že bil moj gost. Radoveden, kaj je napisal moj prijatelj, stopim v knjigarno in kupim knjigo. Lastnik pa me je vprašal, ako sem tudi jaz Slovan. Pokimal sem, nakar me je vprašal, ako je resnica, da bodo vsi Slovani volili za Roosevelta. Odgovorim mu nakratko, da tako izgleda, nakar on pravi, da bi rajši volil za Hitlerja kot pa za Roosevelta. Nato je robantil čez predsednika, češ, da hoče voditi njegovo trgovino; proti Rooseveltu je tudi zato, ker on hoče industrializirati Azijo, kar po njegovem mnenju pomeni, da bo bela rasa poražena od drugih ras. Nato je klatil še druge neumnosti.

Človek se čudi, da so nekateri popolnoma pozabili, kako je bilo tedaj, ko je v Beli hiši vladal veliki inženir Hoover; pozabili so na "Hooverjeve vasi" in sedaj žele, da bi prišel drugi Hoover v Washington.

Naj še omenim, da se za organizacijo Vseslovanski kongres drugi Slovani veliko bolj zanimajo kot pa Slovenci; naši ljudje do sedaj niso še pokazali dobre volje za sodelovanje. Nekateri so mnenja, da bo ta organizacija več škodovala Rooseveltu kot koristila, kajti nasprotniki širijo laži, da stoje za njim samo tujezemci, židje in komunisti.

Slovani, udeležite se druge konvencije Vseslovanskega kongresa, ki se bo vršila 23. in 24. septembra v Pittsburghu, Pa. Ta organizacija nam lahko veliko koristi; bo saj ameriška javnost videla, da nismo taka malenkost, kot nekateri mislijo. Izvolite zastopnike in jih pošljite na kongres. V odboru Vseslovanskega kongresa je tudi naš glavni predsednik Vincent Cainkar, prav tako inženir Jože Zavertnik iz New Yorka.

Pozabiti ne smemo pennsylvanskega dneva SNPJ, ki se vrši 27. avgusta v Syganu, Pa. Dne 2. in 3. septembra pa se vrši prva konvencija Slovenskega ameriškega narodnega sveta v Clevelandu. Tudi tja pohitimo, kajti konvencija bo za vse zelo važna.

Glede mojega potovanja nimam veliko poročati. Sedaj dosti ne potujem, kajti tu vlada neznosna vročina, ki človeka s 65 leti precej muči. Prav ko pišem te vrstice, vidim, da je prišlo precej ljudi v cerkev, da počaste Marijin praznik. Da, na svetu je še precej Mick, toda ne med Slovenkami. Neki slovenski duhovnik, ki je bil v tej fari ter član SNPJ, je dejal, da ima vse Slovence rad, čeprav ne hodijo v cerkev. Ako je res tako mislil, kakor je dejal, tega ne vem.

Nekaj besed o naših vojakih. Ko sem se nahajal v slovenski naselbini Willocku, mi je mrs. Maček pokazala odlikovanje "Purple Heart", ki ga je prejel njen sin. Pokazala mi je tudi izrezek iz časopisa, v katerem je popisano, kako je njen sin streljal na Nemce. On je ustrelil že precej lepo število Nemcev, zato je bil odlikovan. Mati tega junaka je obnovila Proletarca. Obiskal sem tudi Goršetovo družino in gospodinja mi je pripovedovala o svojem sinu, ki se bojuje v Evropi. Ustavil sem se tudi pri Kumerjevi družini v Universalu. Mati mi je pokazala pisma sina Mika. Mike, naš prvi gl. podpredsednik, se je zadnje čase zdravil v bolnišnici. On se še vedno nahaja v Londonu. Tudi moj sin se je zdravil nekje v Honolulu. Pokvaril si je želodec, toda sedaj zopet dela. On popravlja bombnike. Sedaj mu gre na boljše. Mrs. Kumer je ponovila Prosveto, mrs. Bergant pa Proletarca. Tudi slednja mi je pokazala sliko svojega sina.

V Universalu sem prenočil pri dobri znani mladi dvojici Previc. Ona imata sedaj krasno urejen dom. Imel sem tudi malo smole na potovanju, toda ker se je dopis že tako zavlekel, ne bom o stvari pisal. John Kučič iz Church Hilla je tudi ponovil Prosveto. Kučič je vdovec in še zmirom čaka na primerno družico.

V Claridgu je obnovila Prosveto mrs. Oklešen in France Supančič, istotam pa sem dobil tudi oglas za Družinski koledar, ki ga je naročil rojak Istenich, tajnik Slovenskega doma.

V naši okolici pa so ponovili Prosveto: mrs. Zagar, Frank Shuster, Anton Pregrad in John Zaverl. Ob tej priliki sem dobil tudi štiri otroke v mladinski oddelek SNPJ. Do sedaj sem pridobil 27 članov, več kot sem pričakoval. Dr. Van Essen, ki je specialist za oči in ima svoj urad v poslopju Empire, se je tudi odzval in dal oglas za naš Družinski oglas. To omenjam vsled tega, ker on veliko žrtvuje za delavstvo in je tudi velik prijatelj Sovjetske zveze. Mrs. Bebar pa je poslala naročnino za Franka Segulo iz Rentona. Vsem najlepša hvala!

Anton Zornik.

Ameriški vojaki korakajo skozi neko mesto v Normandiji ob razbitem nacijskem fronto.

MOJA POT V CHICAGO IN JOLIET

III.

Cleveland, Ohio.—Obiskal sem tudi Delavski center in Charlesa Pogorelca, ki je bil v uradu. Obljubil je, da bo poslal v muzej knjige, ki jih je izdala Prosvetna Matica, toda do danes še nisem obljubljenega prejel.

V sredo 5. julija sva z br. Molkom točno ob dogovorjenem času obiskala Poljski muzej na 984 Milwaukee Ave., katerega lastuje Zjednoczenia Polsko Rimsko Katolickie (Polish Roman Catholic Union). Muzej se nahaja v štirinadstropnem poslopju, kjer ima ista organizacija svoj glavni stan in tiskarno, kjer se tiska list Narod Polski.

Priznati moram, da sem bil zelo presenečen glede tega muzeja, ker sem preje mislil, da ni dosti večji od našega, pa sem videl, da imajo Poljaki več kot 25 krat več zbranega arhiva kot pa mi in že vse krasno urejeno. Poljski muzej v Chicagu je prvi narodnostni muzej v Ameriki in ga je organizirala l. 1935 Polish Roman Catholic Unija, bratska podporna organizacija. Odprt za javnost je bil 12. jan. 1937. Upravitelj muzeja je od začetka mr. Miecislaus Haiman, kateri je zelo sposoben svojega posla, kar izkazuje lepo urejen muzej. Muzej ima ob tem času stalno uposlene tri osebe, ki urejujejo stvari. Pred časom so jih imeli uposlenih več.

Glavna atrakcija muzeja je velika in bogata zbirka svetovno znanega pianista Ignaca Paderewskega, ki je bil tudi prvi predsednik poljske republike po prvi svetovni vojni. V muzeju imajo kompletno stanovanjsko opremo Paderewskega, kot jo je imel pokojni ob času smrti. Tam se vidi postelja, na kateri je umrl, piano in razno drugo pohištvo ter njegove osebne stvari: žepna ura in druga drobnarija. Tam je tudi lepo izdelan doprsni kip Paderewskega in več manjših, ter razni njegovi portreti.

V muzeju imajo nad 17,000 knjig, od katerih je okrog 10,000 v cirkulacijski knjižnici, a drugo so shranjene v posebnih varnostnih shrambah. Med temi sem videl tudi nekaj knjig Louisa Adamiča.

Zanimivo je tudi to, da se glavna čitalnica in cirkulacijski oddelek muzeja nahajata v pritličju, v krasnem prostoru na oglu poslopja, kakršnega bi Slovenci prav gotovo oddali v najem kakšni banki ali vsaj drogeriji ali za salon. Ostali muzej pa se nahaja v drugem in tretjem nadstropju in zavzema približno tri četrtine vsega poslopja.

Material zbran v Poljskem muzeju je popolnoma sličen našemu, ki ga zbiramo v Slovenskem muzeju. V nekaterih rečeh pa nas celo nadkriljujejo. Posebnost je, da oni zbirajo celo stare nagrobne spomenike poljskih pionirjev po Ameriki in jih nadomeščajo z novimi. Takih spomenikov že imajo nekaj v svojem muzeju. Dalje zbirajo razne muzikalne skladbe poljskih skladateljev, pesmarice itd. Ako preneha poslovati kje kakšno pevsko društvo ali orkester, izroče vse note in glasbeni material v arhiv muzeja. To je popolnoma pravilno. Istotako bi morali storiti Slovenci. Marsikje leži v omarah mrtev pevski material, ker so društva prenehala aktivnosti. Zelo zaželjivo bi bilo, da se pošlje take stvari v muzej za shranitev.

Članstvo Polish Roman Catholic Unije podpira muzej s stalnim asesmentom po pol centa mesečno od člana, ali 6c na leto od člana. V ostalem je muzej odvisen od prostovoljnih darov od podpornih članov muzeja. Po površnem ogledu muzeja, kar naju je vzelo več kot dve uri, sva se odpeljala v "down town" v par trgovin in potem pa domov.

V četrtek 6. julija sem se podal v Joliet z avtobusom. To krat sem bil prvič v Jolietu. Bila je prav lepa in prijetna vožnja vso pot. Tja pelje lepa nova gladka cesta, večinoma ravna, le tu in tam malo valovita, med lepimi vrtovi in polji, ki vodi v Joliet tik velike državne jetnišnice. Na postaji pred ječo je izstopilo iz avtobusa mnogo potnikov. Bili so nekam mrki, žalostni obrazi. Da so bili taki, je vplivalo nanje bržkone dejstvo, ker so imeli za visokim zidovjem ječe zaprte svoje sorodnike, katere so šli obiskat. To pa brez dvoma greni srca prizadetim, zato so bili tako zamišljeni in otožni.

V Jolietu sem obiskal glavni urad KSKJ na 351 N. Chicago st., kjer sem srečal najprvo pomožnega tajnika mr. Louisa Železnikarja, kateri mi je razkazal notranjost poslopja. Organizacije ima zares krasen Dom, na katerega je članstvo brez dvoma ponosno. Imajo zelo lepo urejene urade in dvorane za zborovanje gl. odbora. Tam imajo prostorne varnostne shrambe za vse listine, ki imajo kakšno važnost, ki so tako varne pred ognjem. Mr. Železnikar je res zelo prijazen mož in gentleman.

Sestal sem se tudi z mr. Zalarjem, gl. tajnikom KSKJ. Pri njem sem imel že delj časa vloženo prošnjo za gotovo število letnikov Glasila KSKJ. Zato sem se podal v Joliet, da jih dobim za naš Slovenski muzej, če je le mogoče, in dobil sem. Manjkalo nam je še 14 letnikov, katere smo sedaj dobili in tako imamo v muzeju 29 vezanih letnikov Glasila KSKJ, od leta 1915 do 1944, vse kompletno.

Za ta veliki dar se iskreno zahvalim v imenu muzeja mr. Zalarju in vsem gl. odbornikom. Poleg tega sem dobil še nekaj slik jolietskih društev, da imamo zbirko toliko popolnejšo. Po tem opravku sem se še nekoliko pomudil v mestu in nato sem se odpeljal nazaj v Chicago.

Isti dan zvečer sva še z br. Molkom obiskala dom Jakoba in Katke Zupančič, a žal da je br. Zupančič moral delati tisti dan nadčas in je prišel domov šele malo pred deveto uro, ko sva midva že odhajala. Iskrena hvala mrs. Katki Zupančič za prijazno postrežbo in zanimiv pogovor.

Treba je bilo iti na postajo na La Salle st., da me vlak odpelje nazaj v slovensko metropolo v Cleveland. Iz Chicaga smo odrinili nekaj minut po enajsti uri zvečer in dospeli v Cleveland točno ob napovedani uri.

Moja pot v Chicago in Joliet je bila stoodstotno uspešna. Dobil sem vse stvari za Slovenski narodni muzej, kar sem imel v načrtu in še celo več. Da pa sem mogel vse to doseči v tako kratkem času, sta v veliki meri pripomogla Ivan Molek in njegova žena, katerima se iskreno zahvaljujem v imenu Slovenskega narodnega muzeja. Zahvaljujem se jima tudi za vso osebno postrežbo, ki sta mi jo nudila za časa mojega bivanja v Chicagu.

Iskrena hvala tudi vsem drugim, ki ste mi šli v tem prizadevanju na roko, da sem tako uspeno izvršil svoje delo.

Erazem Gorshe,
tajnik in kurator Slovenskega narodnega muzeja.

Strel iz ameriškega mortarja, ki je bil oddan na japonske pozicije na gori Alifan na otoku Guamu. Spredaj je ameriški vojak, ki pomaga pri bombardiranju.

Imperializem - nositelj vojne

Ivan Klicar

(Se nadaljuje.)

Imperializem ni tuj niti manjšim državam; spomnimo se n. pr. Grčije, ki je po svetovni vojni poskušala osvojiti vso Malo Azijo. Nekatere države, kakor Holandija in Belgija, imajo itak svoje kolonije ali pa nastopajo kot tihi soudeleženci imperializma kake velesile ali pa se morajo zadovoljiti, kakor n. pr. Švica, z eksportom kapitala, ki predstavlja najbolj nedolžno obliko modernega imperializma.

Kako pa učinkuje imperializem na notranji položaj države, ki se ga poslužuje? Imperializem, če je seveda uspešen, brez dvoma omili in zmanjša do neke meje hibe in težave kapitalizma. Izredni profit v manj kapitalističnih in še večji v kolonialnih deželah zavirajo tendencielno padanje profitne mere, čeprav tega padanja ne morejo trajno ustaviti. Nova tržišča dovoljujejo povečanje produkcije in gospodarske krize nastopajo v milejši obliki, kakor kaže zgodovina gospodarskih kriz od l. 1873 do 1914. Položaj delavstva se izboljša, če že ne vsega, pa vsaj nekaterih kategorij, tako da se pojavi nekaka delavska aristokracija.

Med buržvazijo in proletariatom se stvorijo nove vmesne plasti. Tako je n. pr. pokazala statistika, da se je število malih rentnikov močno pomnožilo v Franciji, Angliji in nekoliko tudi v Nemčiji. Vse to vpliva tako, da otopi ostrina razrednega boja, kakor je to jasno pokazalo delavsko gibanje v Angliji pred svetovno vojno. Celo v socialističnem pokretu se je pojavil tkzv. revizionizem, ki je skušal popraviti Marxov nauk in je v ta namen navajal dejstva, ki so povsem prehodnega značaja, ker jih je rodila imperialistična doba.

Imperializem lajša hibe in težave kapitalizma, zato ima najvnetejše zagovornike med buržvazijo, vojaškimi krogi in uradništvom, vendar podležejo njegovemu vplivu tudi malomeščanske plasti in intelektualci. Celo znameniti pisatelji so bili njegovi pristaši, kakor n. pr. v Angliji Rudyard Kipling in v Italiji "božanski" Gabriele d'Annunzio. Najboljši zaveznik pa je povsod prenapeti in histerični nacionalizem, ki ga zato smotrno goje in negujejo. Najširši sloji naroda se skušajo pridobiti za imperialistične namene s tem, da se vzbuja vera v posebno poslanstvo lastnega naroda, ki naj osreči s svojo visoko kulturo svet. Tudi če ne grozi nevarnost od imperialističnega tekmeca, se vendar umetno ustvarja občutek ogroženosti, da se s tem razvnema narodni čut in, če se pripravlja napad, se govori o nujni in potrebni obrambi.

Imperializem donaša meščanskemu razredu nesporne koristi, vendar samo takrat, če je uspešen. Velikokrat pa je imperialistično prodiranje skrajno tvegano in zvezano s težkimi materielnimi in človeškimi žrtvami in še je končni uspeh zelo dvomljiv.

Izhodišče in zaključek imperializma je vojna. Kolonije je treba osvojiti in tako si sledijo kolonialne vojne, ki so velikokrat prav težavne in dolgotrajne. Važnejše so sledeče: angleško-afganistanska vojna 1878-1881, francosko-kitajska vojna za Anam (1884-85), boj Angležev proti Madhistom v Sudanu (1883-1893), japonsko-kitajska vojna za Korejo l. 1894, italijansko-abesinska vojna l. 1896, upor Hererov proti Nemcem v južnozapadni Afriki (1904-1906), bursko-angleška vojna (1899-1902), boksarska vojna l. 1900, italijansko-turška vojna l. 1911. Po svetovni vojni pa boj Špancev in Francozov proti Rif-kabilom in japonsko-kitajska vojna v Mandžuriji.

Kolonialnim vojnam se pridružijo vojne med imperialističnimi silami, in sicer špansko-ameriška vojna l. 1898, rusko-japonska vojna (1904-1905) in svetovna vojna (1914-1918). Imperializem velesil je povzročil težke in pogoste spore in velikokrat ni mnogo manjkalo, da bi izbruhnila vojna. Zavzetju Merva po ruskih četah l. 1884 je sledila huda napetost med Anglijo in Rusijo, ki je vedno znova oživela vsled nasprotstva v Perziji, Afganistanu, Pamirju in Tibetu. Ko je kapitan Marchand po naročilu francoske vlade prodrl pred Angleži v Fašodo, je l. 1898 nastal tako težak spor, da se je zdelo, da bo vsak hip izbruhnila vojna med Francijo in Anglijo. Sličen položaj je nastal dvakrat l. 1905 in l. 1911 med Francijo in Nemčijo radi Maroka.

Poudariti je treba, da je sicer imperializem velikih sil usmerjen v prvi vrsti v kolonialne in predkapitalistične dežele, vendar tudi gospodarsko visoko razvitega ozemlja ne zametava, če se ga lahko polasti. Znane so n. pr. skomine nemškega imperializma po Šleziji in Lotaringiji in borba francoskega imperializma za Porurje.

Svetovna vojna pomeni v zgodovini imperializma važen mejnik, nastopila je doba poznega imperializma. Silovitost imperializma ni sicer nič manjša kakor pred svetovno vojno in v tem oziru gotovo ne kaže znakov starosti. Zato pa imperializem ne more več omiliti težav in protislovja kapitalističnega družabnega reda. Nasprotno, grozi celo postati njegov grobokop.

Položaj velikih imperialističnih sil po svetovni vojni je tak: mirovne pogodbe so že itak veliko angleško in francosko kolonialno posest še povečale na račun premagane Nemčije in Turčije. Angleški in francoski imperializem je nasičen, kar se odraža v miroljubni politiki, ki stremi po ohranitvi danega stanja. Italija pa je izšla iz svetovne vojne praznih rok in zato je italijanski imperializem skrajno agresiven. Ima namen povečati kolonialno posest v Afriki na račun Francije in prodira na Balkan. Albanija je sicer s Tiranskim paktom postala italijanska kolonija, vendar večji uspehi italijanskega imperializma niso mogoči, dokler ne bo omajana vojaška in politična sila Francije. Napetost med Francijo in Italijo je zato stalen faktor povojne evropske politike.

V svetovni vojni potlačeni nemški imperializem je oživel po zmagi Hitlerja nad domačimi nasprotniki. Ni težko prerokovati, da bo skrajno silovit in agresiven, kajti gnala ga bo naprej rastoča notranja politična napetost. Vse diktature so že od nekdaj čutile potrebo, da obrnejo pozornost ljudskih množic na zunanjo politiko in za fašizem velja to v še večji meri. V Aziji je prav posebno podjeten japonski imperializem, ki se je polastil l. 1932 Mandžurije. Ženejo ga ravno tiste sile, ki smo jih ponovno označili, stoji pa še poleg tega pod pritiskom izrednega prirasta prebivalstva in preobljudenosti dežele. Interesi Amerike, Anglije in Rusije so ogroženi in tako se zbira na obalah Pacifičnega oceana huda nevihta.

Imperializem je torej živ tudi v dobi monopolističnega kapitalizma, v kateri sedaj živimo. Navzlic temu lahko rečemo, da se nahajamo v dobi poznega imperializma. Usoda imperializma je, da si na določeni stopnji razvoja sam izpodjeda podlago, na kateri sloni. Predvsem se je po svetovni vojni znatno zožil prostor, kamor lahko prodira. Nerazdeljeno je v glavnem ostalo samo eno večje ozemlje—Kitajska—in tudi to so sedaj od severa načeli Japonci.

Imperializem mora računati na znatnejši odpor in dobiček je zelo negotov. Še celo eksport kapitala, torej imperializem v najmilejši obliki, je tvegan, kakor kažejo mednarodni dolgovi, ki so "zmrznili" med svetovno gospodarsko krizo. Usodno za imperializem je, da se mora boriti v kolonijah z vedno večjimi težkočami.

Pokazali smo na primeru Indije, kako imperializem v kolonijah uniči oziroma oslabi predkapitalistične razrede in preuredi gospodarsko in družabno strukturo dežele v svojo korist. Preprečiti pa ne more, da se prej ali slej ne razvije v koloniji industrija, ki je od početka izključno v rokah tujega kapitala, polagoma pa se pridruži tudi domači kapital. S tem se pojavita dva nova razreda, proletariat in meščanstvo, ki postaneta nositelja osvobodilne borbe proti tujemu imperializmu. Meščanski razred poveča zlasti dotok iz uprave in prostih poklicev, številne proletariat pa je itak predpogoj za izkoriščanje dežele.

Najbolj odločno borbo proti imperializmu vodi proletariat, medtem ko je meščanstvo vedno pripravljeno, da sklene vsaj začasni kompromis, seveda, če je imperializem pripravljen popustiti. V vseh kolonijah opazimo zlasti po svetovni vojni, da se je mogočno razmahnilo nacionalistično gibanje, ki se bo gotovo še ojačilo in tako bodo kmalu številne kolonije postale zrele za odpad.

(Konec.)

Ameriški letalec zaržent G. S. McCall iz Auguste, Fla., v pogovoru s rusko junakinjo v ameriški letalski bazi v Rusiji. V rdeči armadi služi tudi veliko mladih Rusinj kot aktivne vojakinje.

Vseslovanstvo in slovanofilstvo

(Se nadaljuje.)

V tem času je vkljub mračnemu carističnemu reakcionarstvu v takratni Rusiji prvič vzklilo slovanofilstvo, ki je v nasprotju s praznim izrazom "panslavizma" privrelo tudi na politično areno. Ta stremljenja pa so bila daleč od tega, da bi tokove slovanske vzajemnosti pojačala, pač pa so jim postavila nasproti navpične zapreke. Izhodišče ruske slovanofilske šole, ki je vzbrstela nekako v sredi 19. stoletja, so tvorile ideje Rousseaus-a o izpridenju zahodne civilizacije. Rusko slovanofilstvo ni bilo drugega kakor reakcija proti francoskemu kozmopolizmu. V trenotku, ko so Čehi, Hrvatje in Slovenci gledali v slovanstvu prvo etapo za svojo narodno osamosvojitev, je iskala takratna Rusija sredstva, da postavi zapreke proti vdoru zahodne miselnosti. Rusko slovanofilstvo je evropskim narodom, ki so se borili za svojo duhovno samobitnost, očitalo, da so podlegli racionalizaciji in individualizmu. Slovanskim narodom so nudili rusko etiko bratstva in neko sanjavo mistiko.

Slovenofilstvo

Kadar koli je padla beseda "slovanofilstvo" v Rusiji, so ta pojem na zahodu zmeraj razumeli kot "panslavizem," čeravno sta ta dva pojma popolnoma različna. Gola folklora in zgodovinski mitos še ne zadostujeta za politično skupnost interesov in tudi ne ustvarjata skupne kulturne fronte.

V eni točki pa so se slovanofilske sanjarije ujemale s prizadevanji carističnega ruskega imperializma: Balkan. Samo pravoslavni balkanski narodi so bili deležni carske ljubezni. Za petrograjsko gospodo so bili Poljaki "izdajalci," Čehi "prekucuhi" v korist zahodnih demokracij, Slovaki, Slovenci in Hrvatje pa "plačenci" klerikalizma. Od 50 milijonov Slovanov so carski mogočniki samo eno desetino smatrali za svoje brate. To pač ni bilo panslovanstvo, ali je vendar zadostovalo, da je stalno vznemirjalo evropske kabinete.

Narodnostna stremljenja

Narodnostna stremljenja, ki so pognala v drugi polovici 19. stoletja, so slovanske narode postavila končno na trda tla stvarnosti. Doba pesnikov in filologov je bila pokopana. Sedaj ni šlo več za to, da bi odkrili skupno dedščino, pač pa je bilo treba skovati lastno usodo. Vprašanje lastne državnosti se je vrivalo z vedno večjo močjo.

Nič pa ni bilo tako oddaljeno od ruskega carskega slavizma, kakor pa pojma "država" in "meje." Ruska slovanofilska šola, ki je bila stalno v opoziciji, ni poznala konstruktivnega duha. Zato je razumljivo, da so spomini na skupno preteklost zbledeli ob močni svetlobi slovanskih narodnostnih teženj, ki so vzhajale na obzorju. Namesto ruske mistike je stopila ideja teritorialnih prevratov, zgrajena na demokratičnih temeljih.

Revolucionarno slovanstvo

Rusi so dali slovanski miselnosti sentimentalni pečat, Čehi so iz slovanstva skovali znanost, Srbi pa so mu pritisnili revolucionarni značaj, ki je končno privedel do preobrata. Zasluga Jugoslovanov je, da je slovanstvo stopilo v revolucionarni obtok zgodovinskih dogodkov. Na Madjarskem je slovanstvo našlo ugodno podnebje, ker je madjarsko zatiranje Slovanov očitno podpiralo tak razvoj. V resnici se je v Bosni, v ognjišču jugoslovanske iredente, vkresala iskra, ki je razplamtela evropsko celino. Ko so zasliševali atentatorje na Ferdinanda, so obtoženci mirno odgovarjali: "Franc Ferdinand je bil sovražnik slovanstva."

Prva svetovna vojna je Slovane razdelila v dva tabora: Rusi, Srbi in Črnogorci so bili na eni strani, Bolgari in Slovani habsburgovske monarhije na drugi strani. V drugem delu vojne so se formirale slovanske legije Donavske monarhije za obrambo lastnih interesov. Toda to ni bilo slovanstvo, pač pa narodna osamosvojitev.

Polom caristične Rusije je ravno toliko prispeval k zmagi Slovanov kakor zavezniki. Caristična Rusija je zapustila osvobojenim Slovanom vse tisto, kar je od slovanske miselnosti še ostalo. Ko je umirala, je izgledalo kakor da šepeta besede umirajočega apostola Cirila svojemu bratu Metodu: "Podobna sva volovski vpregi, ki naj preorje skupno njivo. Zapuščam te, vendar boš ti skupno delo nadaljeval."

Osamosvojitev po prvi vojni

Ko so slovanski narodi dosegli svoje etnografsko-jezikovne meje, je njihovo obzorje v splošnem končalo tam, kjer so stali državni mejniki. Romantični spomini na lastno rasno povezanost so k večjemu služili za ogrevanje ozračja pri banketih in kongresih. Ironični človek je nekdaj pripomnil, da se slovanski narodi tem bolje razumejo, čim bolj so drug od drugega oddaljeni. Sosedje—Poljaki in Rusi, Čehi in Poljaki, Srbi in Bolgari, Hrvatje in Srbi—najslabše izhajajo. Na kratko povedano, slovanstvo ni imelo v diplomatičnem življenju nobene veljave. Napačno pa bi bilo ustvarjati si, da je izginilo. Beograd je svoječasno energično odbil, da bi podprl Wrangla proti Sovjetski zvezi.

Usoda "ruske miselnosti" v Z.S.S.R.

Kakšna je bila usoda "ruske miselnosti" v Sovjetski zvezi? V začetku je bila stvariteljem sovjetske vladavine vsekakor nezaželjena. V notranjosti bi številne majhne narode samo prestrašila, zunanjepolitično pa je izgubila vsako vrednost v času, ko je sovjetska država vse svoje skrbi posvetila azijskemu delu Z.S.S.R. Ali je golo naključje, da je Sovjetska zveza pričela z "renacionalizacijo" ravno l. 1933? Ta "narodni preporod" se je manifestiral ob najrazličnejših prilikah. Spomnimo se samo velikih svečanosti ob proslavi Puškinove smrti. Težko bi bilo najti med ruskimi pesniki moža, ki bi bil bolj naroden od njega. Mojstersko se mu je posrečilo polna tri stoletja rusko življenje oživiti z živimi prispodobami. Bolj ko kdor koli je Puškin raztolmačil prizvoke ruske stepe. S polno pravico je eden izmed njegovih rojakov dejal: "Puškin, to je vsa naša dedščina; Puškin, to smo mi vsi." Lahko bi še mnogo takih dokazov "renacionalizacije" našteli. Tujina je imela priliko, da začasa pariške svetovne razstave občuduje propagandni film "Peter Veliki," ki je napravil zelo globok vtis.

V prvih letih sovjetske vladavine je obvladovalo vse sovjetsko življenje materialistično naziranje. Stalinova Sovjetska zveza pa se je vrnila nazaj k epskim vrednotam in k slovanofilstvu. Kdor bi te vrednote zanikal in se tej misli odtujil, bi se zapisal trockizmu.

V bistvu sta si sovjetizem in slovanofilstvo mnogo bližja, kakor pa se v splošnem misli univerzalizem in mesianizem v proletarskem okviru.

Hitlerjev rasizem, njegovo oboževanje ekspanzivnih sil, je v ruskem življenju kaj hitro vzbudil spomine na zgodovinske usodnosti. Obrambni refleksi slovanskega nagona so se kaj hitro zganili. Že l. 1934 je začasa 17. obletnice komunistične stranke Stalin dejal "Mnogi mislijo, da se mora 'višja rasa,' t. j. germanska, pripravljati na vojno proti 'nižji rasi,' t. j. slovanski . . ."

Do današnje vojne niso slovanski narodi imeli v splošnem nobenih skupnih aspiracij. Mala antanta in Balkanska zveza sta poskušali vzdrževati ravnotežje, pri tem pa sta hoteli čisto izločiti vsakršno slovansko stremljenje. Kljub temu so ti narodi občutili skupna vznemirjenja, gojili občutke zgodovinskih "zapostavljanj" in bolovali takorekoč na občutkih "manjvrednosti." Medtem, ko je pangermanizem s svojo krilatico "kri in zemlja" poveličeval misel križarske vojske ter tulil od žeje po zemlji in oblastnosti, je slovanstvo gola potreba po neodvisnosti, suverenosti in domačnosti. Pri tem se majnhi slovanski narodi oplajajo z naivnostjo, da bodo po dolgem in bolestnem trpljenju v preteklosti, našli v bodočnosti bogato plačilo.

Novo obdobje slovanske misli

Z vstopom Sovjetske zveze v vojno je tudi slovanska misel dobila drugačno obliko. Dejstvo, da versajska pogodba ni zajamčila v svetu miru, kakor tudi dejstvo, da je predvojna politika zahodnih demokracij v mnogem zrahljala zaupanje malih slovanskih narodov, sta odprli novo obdobje slovanske misli. Monakovo je poleg ostalih političnih izgub, zapravilo ljubezen češkoslovaškega naroda napram zahodnim demokracijah. Jugoslovani, ki so za slučaj vojne s takojšnjo in učinkovito angleško pomočjo računali, so bili močno razočarani. Polom Francije tudi ni ostal brez posledic.

Nauk o slovanskem "podčloveku" je pričela propagirati Hitlerjeva Nemčija in ta nauk praktično izvaja danes na zasedenih ozemljih. Trpljenja, ki jih danes prenašajo zlasti slovanski narodi pod nemškim jarmom, mogočno razvijajo občutek medsebojne slovanske povezanosti. Mogoče leži v tem nemška tragika, da—tu pa tam vojaško zmagujejo—kolonizatorično pa nimajo nobenih uspehov, in v nameri—da bodo svoje sovražnike uničili, jih v odporu in sovraštvu samo krepijo. Po vseh velikih zmagah se Nemcem ni posrečilo, da bi uničili Ruse. Nasprotno danes Rusi veličastno zmagujejo nad Nemci. Tega se ostali Slovani zavedajo in tudi pravilno ocenjujejo ta dejstva. Skupna trpljenja v zgodovini, obupni položaj pod nemškim jarmom, pangermanistična in protislovanska politika, junaške ruske borbe, nepojmljivi odpor N.O.V. v Jugoslaviji in delni neuspehi zahodnih sil, vse to je povzročilo, da tisti Slovani, ki danes žive pod nemškim jarmom, zelo močno škilijo v Moskvo, in škilijo mogoče bolj, kakor pa je to zahodnim silam ljubo.

To, česar stoletni napori niso zmogli, je ustvaril Hitlerjev pangermanizem iz obupnih klicev deportiranih, iz pogorelih domov, iz grobov umorjenih, se porajajoč nov politični fenomen, s katerim mora povojna Evropa računati—**slovanska solidarnost.**

—Bazovica.

Slovenski narod v borbi za svobodo

(Se nadaljuje.)

Naša nova demokracija, katera omogoča najširšim narodnim slojem resnično udejstvovanje v upravljanju, v reševanju vseh vprašanj narodnega življenja—je globoko vkoreninjena v slovenskem narodu. Niti enega količkaj važnega političnega, ekonomskega ali katerega koli vprašanja ni, o katerem se ne razpravlja na konferencah in sestankih na osvobojenem ozemlju, to celo tudi na ozemlju, katero kontrolira sovražnik.

Na primer odloki drugega zborovanja AVNOJa so pretresani na zborovanjih, konferencah in sestankih, pri katerih je sodelovalo čez 300,000 ljudi, a z njih so poslane neštevilne resolucije AVNOJu, Nacionalnemu komiteju in maršalu Titu. V teh resolucijah je izraženo popolno zaupanje naši narodni vladi.

To in pa mnogoštevilne izdaje referata maršala Tita, ki ga je podal na drugem zborovanju AVNOJa, katere so izdale razne organizacije Osvobodilne fronte od Koroške do Beneške Slovenije, potrjujejo, kako širok, vseljudski karakter je imela ta politična kampanja. Uključenje ljudstva v oblast, zmožnost, da samo rešuje vprašanja, katera prinaša življenje na dnevni red, so najboljše zdravilo proti birokratizmu, kolikor se on, tu pa tam poizkuša vriniti v naše vrste.

4.—Ko bodo bodoči kulturni zgodovinarji proučevali našo veliko dobo, jih bo navdušil veliki trud, ki ga je narodno-osvobodilno gibanje vložilo za kulturni podvig ljudstva. Ta trud bo zelo visoko ocenjen, ker je izvajan pod zelo težkimi okoliščinami, ko so se morali bojevati za najbitnejše stvari: za list papirja, za svinčnik, za knjigo in za količkaj primeren prostor; ko so naši kulturni delavci strádali in prenašali vse vojne težave, ali delali in ustvarjali pri zavesti, da ne delajo samo za junaško ljudstvo, ampak tudi za ljudstvo željno in žejno vsega, kar je lepo in plemenito.

O naporih Osvobodilne fronte na kulturnem polju bi se mogla napisati cela knjiga. Omejil se bom samo na najvažnejše in najkarakterističnejše, kolikor mi dovoljuje okvir tega članka.

Izvršni odbor Osvobodilne fronte polaga veliko skrb osnovnemu šolstvu in brž, ko je ustvarjeno prvo svobodno ozemlje v Sloveniji (maja 1942), so odprte tudi prve osnovne šole. Pri izvršnem odboru je ustanovljen Prosvetni oddelek, ki je imel svoje referente po okrožjih. Njegova naloga je bila, da organizira pouk, da pripravi učne knjige in da se briga za vzgojo prosvetnih delavcev.

Danes je na osvobojenem ozemlju 318 osnovnih in ena meščanska šola. Pouk v osnovnih šolah vrše 2-3-krat na teden potujoči učitelji, kar s ozirom na primanjkljaj obleke in obutve omogoča večjemu številu otrok da obiskujejo šolo. Ker ni zadosti učiteljev in učiteljic, ki imajo strokovno izobrazbo, v mnogih šolah poučujejo srednješolci in celo izobraženejši vaški fantje in dekleta.

Vprašanje strokovno izobraženega učiteljstva je posebno težko v Istri in Primorju, kjer je italijanski fašizem izvajal politiko prisilnega poitalijančevanja in onemogočil šolanje slovenskega učiteljstva. Ljudstvo je tam takoj po kapitulaciji Italije začelo odpirati svoje osnovne šole in postavljati za učitelje izobraženejše omladince in omladinke. Za čitanke si pomagajo s mladinskimi listi "Slovenski pionir" in "Mladi naraščaj".

V začetku tega leta je izvršni odbor OF ustanovil Znanstveni institut, v katerem sedaj dela 15 znanstvenikov. Institut je osnovan s smotrom, da s svojim znanstvenim delom danes pomaga narodno-osvobodilni borbi in da pripravi načrte za obnovitev dežele po osvoboditvi. V njem delajo zgodovinarji, pravniki, ekonomi, elektro-inženirji in rudarski inženirji. Oni se bavijo s problemi novejše politične zgodovine slovenskega naroda, zbirajo gradivo za zgodovino narodno-osvobodilne borbe v Sloveniji, prelakujejo škodo, ki jo je vojna povzročila gospodarstvu Slovenije, kot tudi vprašajne gospodarske obnove, zbirajo podatke o režimu okupatorjev z ozirom na mednarodno pravo, preučujejo vprašanje vojne škode, izdelujejo načrte o raznih tehniških vprašanjih itd.

Nakladniško delovanje v Slovaniji, ki je—kot po drugih naših pokrajinah—pričelo s šapirografiranimi zvezki in šepnimi časopisi, je zelo živahno in raznovrstno. Najbolj razširjen list v Sloveniji je organ Osvobodilne fronte "Slovenski poročevalec", ki izhaja že peto leto kot tednik v nakladi od 20—30.000 izvodov, poleg njega je "Kmečki glas", podeželski list, ki izhaja vsakih 14 dni v nakladi 20.000 izvodov, pa "Ljudska pravica", organ komunistične stranke Slovenije, "Naša žena", "Mladina", "Mlada pest", "Pionir", "Slovenska revolucija" (revija slovenskih krščanskih socialistov), "Zdravstveni vestnik" in še mnogo drugih, po vseh krajih osvobojene in še neosvobojene Slovenije.

To, kar omogoča široko, plansko in premočrtno kulturno delo v Sloveniji, je povrh vsega, obilno sodelovanje slovenske inteligence v narodno-osvobodilnem gibanju. Več sto slovenskih intelektualcev, profesorjev, zdravnikov, inženirjev, učiteljev, odvetnikov, pisateljev, skladateljev, slikarjev, kiparjev itd., je pristopilo v borbo skupaj s svojim narodom in skupaj z njim prenaša vse težave osvobodilne vojne. Poznal sem docenta ljubljanske univerze, ki je za časa nemške ofenzive jeseni leta 1943 nosil ranjene partizane. Slovenska inteligenca je v teh težkih časih dokazala, da je zvesta svojemu narodu.

5.—V borbi za svoj obstoj in srečnejšo bodočnost je slovenski narod pokazal svojo ogromno življenjsko silo. Ona se izraža v bojih njegove vojske, v graditvi države, v kulturni delavnosti in vseh drugih manifestacijah narodnega življenja. Ali ona se najsilneje izraža v formiranju **novega slovenskega človeka.** Nekdaj se je eden od največjih sinov slovenskega naroda, pisatelj Ivan Cankar, tožil na hlapčevski duh, ki je zastrupil dušo njegovega naroda. "Narod-hlapec" je imenoval Slovence, trpko in razžaljeno, ker je hotel, da bi njegov narod bil narod-bojevnik. In glej, ko se je nad tem narodom razgrnila smrtna nevarnost, ko je malodušnikom izgledalo, da je vse izgubljeno—on je v sebi našel moči, da se dvigne v boj proti ogromni tujčevi sili, ki mu je prinašala pogin.

Slovenski narod je pred tremi leti odločil, da je boljše častno umreti kot bojevnik, kot pa sprejeti suženjski jarem in pod tem jarmom bedno hirati. On je v usodnem trenutku svoje zgodovine poslušal zaobljubo svojega velikega sina Franceta Prešerna:

"Manj strašna noč je v črne zemlje krilih,
kot so pod svetlim soncem sužni dnovi."

Novi slovenski človek je poln vere v sebe, ponosa, samozavesti, ali ni narodno omejen. Po svojih koncepcijah on je jugoslovanski, slovenski svobodomislec, kateremu so domače najorednejše težnje človeštva. Novi jugoslovanski patriotizem ni nikjer tako močan in tako vseljudski kot v Sloveniji, a prav posebno v krajih, ki so bili pod jarmom fašistične Italije. Slovenci vedo, da bodo v demokratični in federativni Jugoslaviji še močnejši in sigurnejši, da se nikoli več ne ponovi žalostno leto 1941.

Okupator in odpadniki slovenskega naroda, raznobarvne garde, agent Draže Mihajloviča in kajrske "vlade", Rupnikovi švabobranci in ostali ničvredneži morejo vršiti svoje gnusne zločine, morejo požigati in ubijati, ali ni je sile, ki bi mogla zlomiti borbeni duh slovenskega naroda, ga zapeljati s poti, po kateri on, v ponos vseh slovanskih narodov, že tri leta neomajno stopa.—(ZOJSA.)

Radoljub Čolaković.

(Konec)

MIHAIL ARCIBAŠEV

SANIN

Poslovenil Stane Kraševec

(Nadaljevanje)

Človek je vedno v vsem imel cilj, rešiti svoje telo bolesti in smrti. Zdaj pa vidimo; ali ni Kajn z navadno palico ubil Abela in ali ne more s prav tako palico vsakdo uničiti prvega človeka, ki stoji na najvišji stopnji spoznanja. Ali ni nadalje od vseh živel Metuzalem, toda tudi on je umrl; ali ni bil najsrečnejši od vseh Job, toda tudi njega so razgrizle skrbi; in ali ne bo vsak od ljudi, ko bo okusil v življenju toliko sreče in gorja, kolikor ga morejo nositi njegove rame, umrl iste smrti, kot njegov praded . . . Danes, ko ljudje kronajo bogove znanja in vpijejo in se slavijo!

Prav tako jih žro črvi!"

Mrzel občutek je izpreletel Jurija po hrbtu in prikazen belih črvov, ki mrgole v debeli plasti nad vso zemljo od enega kraja do drugega, ga je pretresla. Nenavadno pomenljivo se mu je zdelo to, kar je napisal.

"Saj je vendar tako res!" je kakor s cepcem udarilo po njegovi duši in ponovno zavedanje ustvarjajoče sile se je prelivalo v silno otožnost.

Stopil je k oknu in dolgo časa kar tako gledal na vrt, kjer so cele plasti rumenega in rdečega listja že zlatile ceste in na novo umrlo listje se je tiho vrtelo v zraku in nemo padalo na tla. Mrtve, rumene barve so polegale vsepovsod, listje je umiralo, umirale so milijarde žuželk, ki žive samo na svetlem in toplem. Vse je pa umiralo ob tihem in mirnem svitu dneva.

Jurij ni mogel razumeti te mirnosti in očitna smrt je klicala v njegovo dušo težko jezo na nikogar.

"Tako crka in obenem žari, kakor da se je nažrlo potic!" si je mislil s pomembno jezo in rad bi se spomnil še bolj surovih in žaljivih besed.

Mnogo jih je prišlo, toda vse so visele v praznini in onemoglo padale Juriju na glavo. Polastila se ga je taka besnost, da mu je zastala sapa.

Za oknom je pa ležal vrt, za vrtom se je zrcalilo v reki zelenkasto, sinje jesensko nebo, za reko so se razprostirala polja, posrebrena s pajčevinami, za polji zopet reka in v njej narobe postavljeni gozd, nato bregovi, hrasti, tihe steze in tam nekdo hodi.

XLII.

Hodi pijači vdani pevec Pjotr Iljič.

Kadar se bliža jesen in postaja naselbina vil prazna in tiha kot majhno pokopališče bivše radosti, se pojavi v njej nekaka posebna, elegantna lepota. Drobne, svetle mrežice pokrivajo kot čipke drevje in grmovje; po njih visi hmelj kot rdeče girlande; igračkaste vile se svetijo skozi zlate okraske golih vejic; na zapuščenih gredah se osamelo dvigajo lepe astre in mislijo o nečem ter zibljejo svoje mrzle glavice; balkoni in zelene klopice hranijo nekake sledove o minulem, veselem in hrupnem življenju, ki je bilo gotovo polno samega veselja, smeha in sreče; vsepovsod je bilo posebno, praznično življenje.

Včasih se pojavi na zapuščeni, s peskom posuti poti kot ptica, ki se je izgubila od odletele jate, osamljena, zamišljena ženska postavica, ki je videti čudovito lepa, žalostna in tajinstvena. Zaprta okna in vrata porajajo tišino in najbrž je to prav ona jesenska tišina, ki živi zdaj tu svoje zagonetno, nečloveško življenje.

Pjotr Iljič hodi po zametanih stezah in šušti s svojo palico po naletavajočem, rumenem listju.

Kadar je tu obljudeno, hrupno in veselo, ne pride nikdar. Morda sluti, kako je star, ubog in grd, ljudje ga pa s svojim smehom in svetlimi obrazi motijo, da ne more slišati nečesa, kar lahko sliši samo on.

Hodi mimo vil, se usede na zapuščeno klopico in gleda predse dolgo, dokler se ne stemni že mrzlo jesensko nebo, in najbrž čuti dihanje večnosti, ki nevidna hodi čez ta kraj človeškega veselja in zabave.

Potem gre doli k reki pod jasnimi, zelenimi in rumenimi hrasti in gleda sedaj tiho, kristalno vodo. Uleže se na suho, redko travo in leži ure in ure; glavo položi na zemljo, posluša njeno govorjenje in diha z njenim resnim, mirnim dihanjem.

Včasih pride tudi do najdivjejših krajev, kjer je prišla reka do gore, gora jo je pa hotela zadušiti in je ni mogla. Reka se je norčevala z gore ter se vsa tresla od sinjega in srebrnkastega smeha, gora se je pa mršila in drevje je šumelo. Včasih so skakali ogromni hrasti s strmega brega v vodo in njihove povešene, zlomljene veje so se globoko pogrezale v tekoči, smejoči se vodi.

Reka se igra z valčki—sinjimi od neba in šelenimi od zemlje—in videti je, kakor da bi kdo hitro pisal po njej nerazumljive, skrivne črke. Piše in briše in zopet hitro piše in briše.

Kaj govore te črke, ne bo nihče nikdar prebral; gotovo pa segajo do srca Pjotru Iljiču, ki sledi po cele ure za njimi, da ga napravijo tihega in mirnega kakor dozorevajoči večer človeškega življenja.

Gozd, reka, polje in zemlja mu nudijo nekaj, česar mu ni mogla nuditi pijano, revno življenje in kar prevzema njegovo dušo do dna. Tudi obraz starega pevca je ob takih izprehodih slovesno zamišljen in resen.

Ko se vrača in sreča koga od maloštevilnih znancev, mu nekaj pripoveduje in hoče resnega obraza povedati to, o čemer se ne more izraziti. Vedno pa bogve zakaj konča z enim in istim stavkom:

"Tudi pozimi je tam . . . krasno! . . . Tišina . . . snežinke se zibljejo in padajo . . . sneguljčice pojo!"

Njegov glas prehaja v visok tenor in izginja v zraku. Nehote človek čuti, da zna ta starec neglede na svoje uboštvo nekako posebno uživati najglobljе krasote življenja. Kadar se reši dela za košček kruha, žganja in bolezni, izpolni svoje življenje tako lepo in polno, da postane njegova duša srečna.

XLIII.

"Jesen . . . Že je jesen . . . Potem pride zima, sneg . . . Potem pomlad, poletje, zopet jesen . . . zima, pomlad, poletje . . . Kar dolgčas. Kaj bom pa delal takrat? Isto kakor zdaj!" se je trpko nasmehnil Jurij. "V najboljšem slučaju otopim in ne bom prav nič razmišljal! To je pa starost in smrt!"

Zopet je šla skozi njegovo glavo neskončna tropa misli: kako je šlo življenje mimo njega, da sploh ni nobenega posebnega življenja, ampak da je vsako življenje in celo življenje junakov silno suhoparno, polno utrudljivih dob pripravljanja in koncev brez zadovoljnosti. Spomnil se je, da je vedno živel v pričakovanju, da se bo začelo nekaj novega in je smatral ono, kar se je godilo v istem času, kot začasno; to začasno se je pa raztezalo kakor gosenica, vedno so nastajali novi in novi členki in že je bilo videti, da se skriva bledi rep te gosenice v starosti in smrti.

"Junaštva, junaštva!" si je bridko stiskal roki. "Sicer je bolje takoj zgoreti in izginiti brez strahu in trpljenja! Samo v tem je še življenje!"

(Dalje prihodnjič.)

AS F. D. R. WATCHED JUNGLE TRAINING IN HAWAII

CAMOUFLAGED YANKS were maneuvering under the watchful eyes of President Roosevelt (straw hat, dark glasses) when this picture was made at an Army jungle-training camp in Hawaii in the course of the President's recent inspections and conferences at that Pacific headquarters. In the car beyond the President is Lt. Gen. Robert C. Richardson. Col. William Saffarans (camouflaged suit, right), commander of the maneuvers, was explaining their meaning and purpose. This is a U. S. Navy photo.

TAKI SO LJUDJE

Roman s francoskega podeželja

Roger Martin Du Gard,
poslovenil C. Peletin

(Se nadaljuje.)

24. Pasja predstava — Joigneau in mladina

Dan gre h kraju.

Na trgu riše lahna, komaj vidna senca dreves blede okrogle madeže v cestni prah.

Po večerji ima Garibaldi, pes plinskega zastrupljenca, pred Bossovo teraso svojo predstavo na veliko veselje fantalinov in nekaj vedno istih, nikdar naveličanih radovednežev.

Zrak, ki je kakor otrpnil pod dnevno vročino, začne spet gibati in prijetno boža potna čela.

Houstin se udari po čelu: "Garibaldi! Kaj, če bi si danes privoščil dobre solate!" Pes prsne, najde šop trave, jo izgrebe in prinese gospodarju pod noge. Houstin zapove: "Jesiha!" Pes urno dvigne taco nad šop.—"Olja!" Garibaldi prestopi in napravi spet isto. Smeh. Houstin se zgrabi za lase: "Moj bog! Poper in sol si pa pozabil!" Pes se obrne, strže z zadnjima nogama po tleh in zasuje s peskom šop trave. Ploskanje; nekaj odraslih ljudi mu vrže novce, ki jih Garibaldi pobira z gobcem in stresa v invalidov žep.

Pred poštnim uradom se hlade na klopi Joigneau in Melie z vajencem Jožo. Ob tej uri prinašajo zamudniki pisma v nabiralnik in često se razvije s poštarjem kratek razgovor o občinski politiki.

Gruča mladih fantov med osemnajstimi in dvajsetimi leti prihaja od Bossa. Preden gredo spat, še malo postoje, da vidijo, kako teka v krogu mladi Francis, Ferdinandov sin, to je tisti, ki "drži tako žalostno škarje"; majhen rdečelasec s prebrisanimi očmi, oblečen samo v platnene hlače in ki se vsak večer vežba okrog trga v teku, da vsaj na neki način zadovolji svoje divje želje po dejanjih.

"Dober večer, fantje!" pozdravi Joigneau, ki skrbi za to, da si pridobi nov rod.

Med njimi je postaven sin Jouxa, kmeta na Globokih Rovih, vesel fant s trdim pogledom, že dober delavec, ki ima vedno kak čik v ustih in ki gleda na to, da ima roke globoko v žepih, na pariški način. Tudi kolarjev sin Nikola Pouillaude je med njimi.

Joigneau se veselo smeji:

"Ali ni več kikel v vasi, da se morajo fantje zbirati v kavarni kakor stari?".

Veliki Joux se krepko odreže:

"Niso vsi tako neumni na nje kakor oženjeni, gospod Joigneau!"

"Dobro ste povedali!" pritrdi Melie.

"Temu," pravi Joigneau, "ne bo nikdar treba nabrusiti jezika. Toda, to ti pravim, fant moj, da boš bolj uslužen kakor tvoj oče, ko boš gospodar na Globokih Rovih! Ali verjameš, da mi je odklonil voz gnoja za moj vrt, ta stiskač?"

"Jaz?" odvrne Joux. "Jaz da bi bil gospodar na Globokih Rovih? Hvala lepa!"

"Kaj ne misliš ostati na gruntu?"

"Slabo me poznate, gospod Joigneau!"

"To mi je novo! . . . Kam pa misliš iti?"

"Vseeno kam . . . Sicer pa! Kaj misliš ti, Nikola?"

Nikola je svojeglav. Z Jožom dela v kolarnici, ker se ne bo oče Pouillaude nikdar sprijaznil s tem, da bi bil njegov sin kak pisar; toda on samo čaka na svojo službo, da gre—in se nikdar več ne vrne.

Z rezkim glasom pritrdi:

"Mladi smo, hočemo živeti, veste!"

"In mi, torej, ali morda ne živimo?" odvrne poštar.

"O nikomur nič ne rečem, gospod Joigneau," pojasnjuje veliki Joux. "Toda treba biti previčen: tu je vse obrabljeno . . . V velikih mestih vendar ni svet tak zaostal kakor pri nas!"

V tem trenutku skoči Loutrov sin s kolesa, sredi ceste. Pripeljal je košarico brinjonov (brugnon—križana breskev in češplja) še mlačnih od sonca in ki jih mati pošilja gospe Joigneau. Veter med vožnjo je razmršil njegove lepe lase in posušil pot na njegovem razgretem obrazu, ki ima barvo brinjonov.

"Zaostali?" vpraša Joigneau in se obrne k ženi. "Občina, kjer imamo na sto glasov vedno devetdeset glasov za levi bok?"

Veliki Joux se zasmeji:

"Toda, veste, mi drugi nismo ne za levico, ne za desnico, gospod Joigneau!"

"Politika nas ne briga!" izjavi Francis, ki večji del dneva prebije s tem, da prebira dnevnike brivskega salona.

Joux izpljune svoj čik, potegne roke iz žepov in hudo pogleda poštarja:

"Odkrito povedano, gospod Joigneau, vi veste prav tako dobro kakor mi, kako gredo stvari. Ne boste trdili, da svet ni okrogel in da se ne bi mogel nikdar bolje vrteti! . . . Mi drugi, če nanese neki dan, bomo z vašo politiko . . ."

"Prekleti mlečnozobi revčki!" godrnja poštar in gleda srdito okrog sebe. "Še mleko se jim ni posušilo na ustnicah in že bi radi vse preobrnili!"

"Stari orehi so zreli, da odpadejo," povzame Joux. "Treba samo malo pobezati s preklo, pa boste videli, kako bodo padali!"

Nikola se krohota:

"Boste še videli, gospod Joigneau!"

Naslonjen na kolo posluša mali Loutre z ognjem v licih in s svetlimi očmi; počuti se kot lepa jadrnica, pripravljena, da odpluje na široko morje.

Še Joža je ves spremenjen. Naglo je vstal s klopi, da bi bil dlje od Joigneauja in bliže Jouxu, Nikolaju, Francisu. Življenje, ki ga živi tu, v kolarjevi kovačnici, se mu hipoma zazdi smrdljivo, neznosno.

"Joža, ali ti tudi pljuneš na vas?" vpraša Melie s tiho bojaznijo in ga ne spusti izpred oči.

"Gotovo!" se odreže mladič z zvenečim glasom.

25. Noč lega na zemljo

Počasi se bliža noč, kakor da se ji prav nič ne mudi, da bi legla na ta še mlačen trg, ki ga ji je zapustil dan. In na vasi, kjer se zdi, da je življenje ugasnilo, prav tako vsakdo v pričakovanju na hlad odlaša trenutek, ko bo moral spet obiskati zaduhlo sobo in vročo, mehko, preozko posteljo.

Vlak ob 20.12 je odpeljal. Počasi se bliža lahko zdaj vso noč mirno spi.

Načelnik je odšel v svojo sobo. Končno se reši čepice, ovratnika, suknene bluze. Sede na rob postelje, počasi odvezuje težke čevlje in vedno znova otipava otekle noge.

Ugašajoča zarja meče rdečo svetlobo v odprto okno. Čemu bi prižigal luč? Danes se načelniku ne ljubi brati, niti listati po albumu: belgijsko znamko, ki mu jo je dal poštar, že ima. Skoraj nič več ga ne zanima ta zbirka zdaj, ko ji bo moral posvečati vso brezdelnost praznih dni in za katero si je doslej komaj upal ukrasti nekaj minut svoje službe.

(Dalje prihodnjič.)

AGITIRAJTE ZA PROSVETO!

BOOKS BY
LOUIS ADAMIC

My Native Land	3.75
From Many Lands	3.50
Grandsons	2.50
Laughing in the Jungle	3.00
My America	3.75
Native's Return	2.75
Two-Way Passage	2.50
What's Your Name?	2.50

Order from
Proletarec
2301 South Lawndale Avenue
Chicago 23, Ill.

Razni mali oglasi

POTREBUJEMO
5 MOŠKIH
za pripravo naročil in za splošna skladiščna dela. Stalna služba.
Vaughan's Seed Store
607 W. JACKSON BLVD.

HIŠNIKI—JANITORS
Dnevno ali nočno delo.
Stalno delo v naših uradih.
Najvišja plača. Uniform obleko preskrbimo. Ob nedeljah in praznikih se ne dela. Plačamo vse bančne praznike in počitnice.
Federal Reserve Bank
230 So. La Salle Street

PRODA SE dva stola brivnica. Vzrok bolezen; na 2557 W. Haddon Ave.

PRODA SE 4-4 podstrešje in pritličje hiša, na 1848 Armitage.

PRODA ALI ZAMENJA SE 40 akrov farma. Blizo North Judson, Indiana. Pojasnila da Mrs. Skorup, 2nd floor, 5048 Rockwell.

V AVONDALE—lesena in iz opeke 2-4 sob. hiša in pritličje. Gorkota na peč. Nizka cena. 3050 N. Drake.

PRODA SE 2 stan. iz opeke 5-6 sob. hiša. Furnace gorkota. Hrastov les v dobrem stanju. 2 kari garaža. Cena $6,500. James Bezenek, 1639 W. 48th st. Yards 6611.

HIŠNICE — Janitresses
Izkušene ali brez izkušnje. Nič ribanja. Stalno delo v bančnem poslopju. Dnevno ali nočno. Najvišja plača. Ob nedeljah in praznikih se ne dela, bančne praznike in počitnice plačane.
Federal Reserve Bank
230 So. La Salle Street

Potrebujemo
DEKLE ALI ŽENO
za lahko hišno delo. Ni perila, ne kuhanja. Dobra plača.
Kličite: Phone ARDmore 3480

TISKARNA S.N.P.J.
sprejema vsa
v tiskarsko obrt spadajoča dela
Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih . . . . . .
VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ, DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI
. . . . Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne
. . . . Cene zmerne, unijsko delo prve vrste
Pišite po informacije na naslov:
SNPJ PRINTERY
2657-59 S. Lawndale Avenue - - Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4904

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako, za člane ali nečlane $6.00 za eno letno naročnino. Kot za člani še plačajo pri asesmentu $1.20 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, reči, da je list predrag za člane SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku.

Cena listu Prosveta je:

Za Združ. države in Kanado $6.00		Za Chicago in okolico je $7.50	
1 tednik in	4.80	1 tednik in	6.30
2 tednika in	3.60	2 tednika in	5.10
3 tednike in	2.40	3 tednike in	3.90
4 tednike in	1.20	4 tednike in	2.70
5 tednikov in	nič	5 tednikov in	1.50
Za Evropo je		$8.00	

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pismu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ,
2657 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto $ _____

1. Ime _____ Čl. društva št. _____
Naslov _____

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2. _____ Čl. društva št. _____
3. _____ Čl. društva št. _____
4. _____ Čl. društva št. _____
5. _____ Čl. društva št. _____

Mesto _____ Država _____

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐